

CENTRAL ASIAN JOURNAL OF THEORETICAL AND APPLIED SCIENCES ISSN: 2660-5317

Special Issue, 2022 ||

*"Challenges and Innovative Solutions of Life Safety in Ensuring
Sustainability in Economic Sectors"*

Scientific Basis of Functional Classification of City Streets and Roads

Musulmanov Kuvonchbek Nasrullaevich,

Senior teacher, Tashkent State Transport University

Kasimkhodjaev Bahodir Kuchkarovich

Senior teacher, Tashkent State Transport University

Received 13th Feb 2022, Accepted 15th Mar 2022, Online 7th May 2022

Abstract

This paper makes analyses of the scientific basis of functional classification of city streets and roads. On this case, both theoretical and methodological aspects were seen as important feature. It is finalized with the conclusion of periodic inspection of the city street network makes it easier to make the right decision by identifying sections according to the functional classification of roads.

Keywords

City, construction, classification, roads, Uzbekistan.

Introduction. Шаҳар кўчаларини уч тоифага бўлиб ўрганилади. Булар умумшаҳар аҳамиятидаги магистрал кўчалар, туман аҳамиятидаги магистрал кўчалар, маҳаллий аҳамиятга эга кўчалар. Ўз навбатида, умумшаҳар аҳамиятидаги магистрал кўчалар иккига, яъни тўхтовсиз ҳаракат ва тартибга солинадиган ҳаракат кўчаларига бўлинади. Тўхтовсиз ҳаракатга мўлжалланган магистрал кўчаларнинг асосий вазифаси, бу аҳоли пунктнинг ичидаги функционал зоналараро алоқаларни,

ташқи автомобиль йўллари билан алоқаларни, транспортнинг барча турларини ўтказишни ташкил этиши, ҳаракат тўхтовсиз бўлиши ва магистрал кўчалар билан турли сатҳларда кесишиши ҳисобланади. Тартибга солинадиган ҳаракатда эса, аҳоли пункти режавий кесишувчи нуқтани ҳосил қилади. Тартибга солинадиган магистраллар бўйлаб аҳоли пункти ривожланади, уларда оммавий катнов объектлари жойлашади, оммавий йўловчи транспорти, енгил автомобиллар ва пиёдаларнинг кўпроқ ҳаракати кузатилади.

Main part. Туман аҳамиятидаги магистраль кўчаларда, туманларнинг асосий ўқлари, бошқа магистраль кўчаларга чиқиши, барча транспорт турларининг ўтиши мўлжалланади.

Маҳаллий аҳамиятга эга кўчаларга, турар жой қурилишидаги кўчалар, ишлаб чиқариш ва коммунал-омбор зоналаридаги кўчалар, даҳалардаги тор кўчалар киради. Турар жой туманларининг ичида транспорт ва пиёда алоқалари ташкил этилади.

Куйидаги схемада (1-расм) амалдаги меъёрий ҳужжатларда [1] киритилган шаҳар йўллари ва кўчалари таснифи келтирилган. Ушбу тасниф шаҳар йўллари ва кўчаларининг функционал таснифини асосламайди (1-расм).

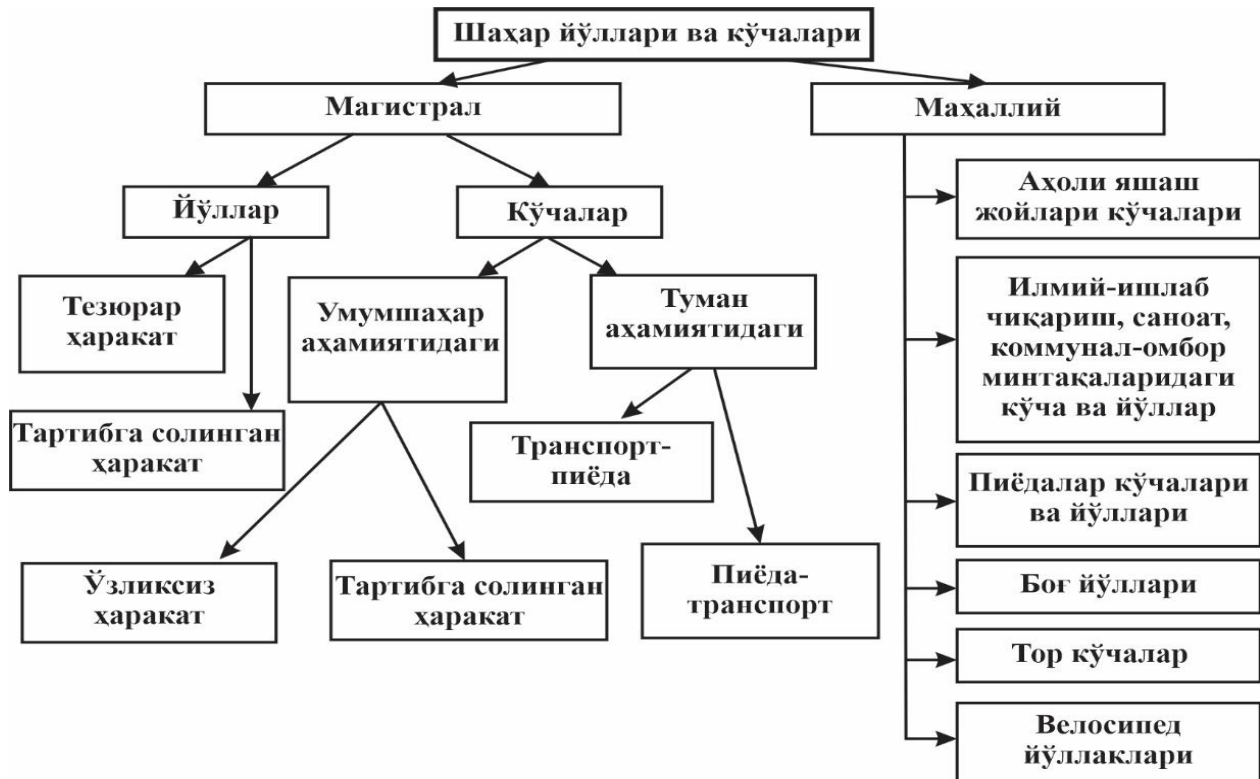
Функционал кўча таснифи икки асосий мақсадга хизмат қилади: бири мобиллиги (мобилитий) ва иккинчиси фойдаланиш имконияти (ассессибилитий). Мобиллиги - транспорт воситаларининг бошқа кўча фойдаланувчиларининг аралашувисиз А нуқтадан Б нуқтагача юқори тезликда ҳаракатланиши. Фойдаланиш имконияти - манзил объектларига қисқа масофаларга кириш қобилияти, яъни тезлик ва шовқин муҳим аҳамиятга эга эмас [2].

1-расм. Шаҳар кўча-йўл тармоғи таснифи

Шаҳар кўчаларини техник таснифлаши унинг геометрик параметрларни лойиҳалашда аниқлаш учун ишлатилади. МДХ мамлакатларининг мавжуд меъёрий ҳужжатларини ўрганишда функционал таснифнинг қисман функционал мақсад сифатида қаралиши ва тавсифий характерга эга эканлиги аниқланади, лекин йўлларнинг эксплуатациясида техник тасниф йўлларнинг геометрик параметрлари нуқтаи назаридан баҳоланганидек, ҳолатни тўғри ва етарли баҳолашга имкон бермайди. Функционал тасниф, ўз навбатида, бу кўча ёки унинг бўлаги қанчалик фойдаланилаётганлиги (автомобил-км) ва сафар мақсадини баҳолаш имконини беради [3].

Шаҳар кўчаларининг техник таснифи асосан кўча-йўл тармоғини режалаштириш ва лойиҳалаш учун хизмат қилади, ҳамда кўча ва йўлларни эксплуатация қилиш даврида эса молиялаштириш учун кўчанинг тоифаси ҳисобга олинади. Илмий-техник адабиётларни таҳлил қилиш натижасида МДХ мамлакатларида шаҳар кўчаларининг куйидаги функционал таснифи киритилганлиги аниқланди (2-расм):

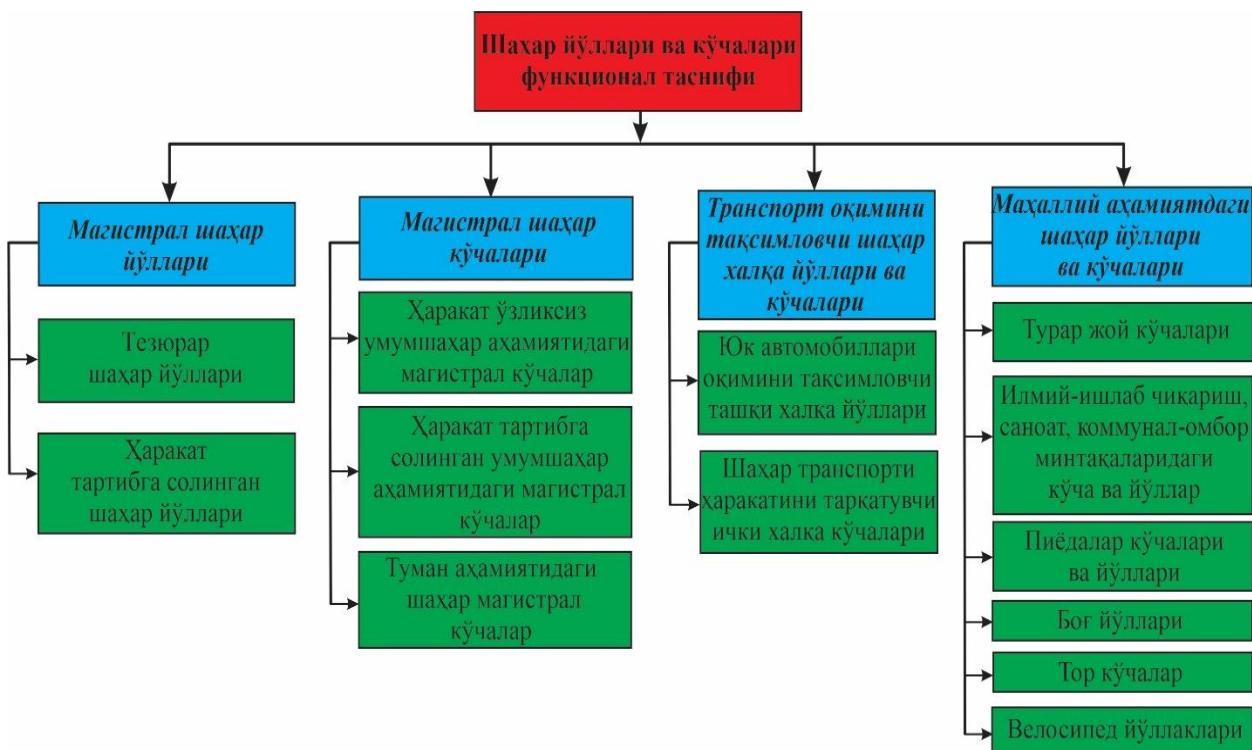

2-расм. МДХ давлатларида кўп учрайдиган шаҳар кўча-йўл тармоғи таснифи

Шаҳар йўллари ва кўчаларини лойиҳалаш ва қуришда техник тоифалари бўйича таснифланиши муҳим аҳамиятга эга бўлиб, ушбу таснифдан келиб чиқиб кўча-йўл тармоғи геометрик параметрлари белгиланади. Шаҳар йўллари ва кўчаларини эксплуатация қилишда уларнинг функционал таснифланиши мақсадга мувофиқдир. АҚШ кўча-йўл тармоғининг функционал таснифланиши [4] асосан кўча-йўлларнинг функционал жиҳатларидан келиб чиқиб белгиланишини кузатиш мумкин бўлади (3-расм). Тадқиқотлар натижаларига асосланган ҳолда шаҳар йўллари ва кўчаларини эксплуатация қилиш, уларда йўл ҳаракатини ташкил этиш ҳамда хавфсизлигини таъминлаш мақсадида шаҳар кўча-йўл тармоғининг функционал таснифланишини қуйидагича асосланди (4-расм):

3-расм. АҚШ шаҳар кўча-йўл тармоғи функционал таснифланиши [5]

4-расм. Шаҳар кўчаларининг функционал таснифи

Conclusion. Кўчаларнинг функционал таснифи ушбу кўчаларни эксплуатация қилишда муҳим аҳамиятга эга. Ҳар бир кўчанинг функционал ўрни бор. Шунга асосан йўл ташкилотлари ўз активларини етарли даражада ва самарали бошқариш имкониятига эга бўладилар [6]. Шаҳар кўчалари тармоғини даврий текшириш йўлларнинг функционал таснифига кўра бўлакларни аниқлаш

тўғри қарор қабул қилишни осонлаштиради. Бу ўз навбатида харажатларни оптималлаштириш ва йўл фойдаланувчиларини харажатларини камайтиришга олиб келади.

References:

1. ШНК 2.07.01-03 <Шаҳарсозлик, Шаҳар ва қишлоқ аҳоли пунктлари ҳудудларини режалаштириш ва қурилишни режалаштириш>. Ўзбекистон Республикаси Давлат архитектура ва қурилиш қўмитаси. Тошкент: 2003-83б.
2. 44. Dinh Van Hiep, J. Sodikov, The Role of Highway Functional Classification in Road Asset Management, 2017, Advances in Transportation Studies 12:1477-1488 p.
3. Содиков Ж.И. Прогнозирования и управления системой дорожных активов, Монография, Т.: ТАЙИ, 2019. – 195 стр, 116-125 с.
- 4.https://www.researchgate.net/figure/Highway-functional-classification-system-in-the-USA_fig1_319589633
- 5.<https://nacto.org/publication/urban-street-design-guide/design-controls/> functional-classification.
- 57.Содиқов Ж.И., Мусулманов К.Н. Шаҳар кўчаларини функционал классификациясини таснифини жорий этиш. //ТАЙИ хабарномаси. –2020. – №1. –40-43 б.